

L. van Noort

RENTABILITEIT EN FINANCIERING VAN DE CHAMPIGNONTEELT IN NEDER-
LAND OVER 1975

Mededelingen No. 163

Maart 1977

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - Den Haag
Telefoon 070-614161

In de reeks "Mededelingen" van het Landbouw-Economisch Instituut zijn op dit gebied onder meer verschenen:

- No. 137   Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt in de open grond in de provincies Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg over 1974/1975.
- No. 143   Rentabiliteit en financiering van de champignonteelt in Nederland over 1974.
- No. 145   Rentabiliteit en financiering van de bloembollenteelt in de provincies Noord- en Zuid-Holland over 1974.
- No. 154   Rentabiliteit en financiering van de fruitteelt in Nederland over 1974 (oogst 1974/1975).
- No. 157   Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt onder glas in Nederland over 1975.
- No. 159   Rentabiliteit en financiering van de snijbloemeteelt onder glas in Nederland over 1975.
- No. 161   Rentabiliteit en financiering van de potplantenteelt onder glas in Nederland over 1975.
- No. 162   Rentabiliteit en financiering van de boomkwekerij in Boskoop e.o. over 1975/1976.

INHOUD

	Blz.
1. DOEL EN WERKWIJZE	5
2. DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	7
2.1 Het grondgebruik en de arbeidsbezetting	7
2.2 De bedrijfsresultaten	7
2.2.1 Per bedrijf	7
2.2.2 Per m2 teeltoppervlakte voor champignons	8
2.3 De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten	9
2.4 Vergelijking met het voorafgaande jaar	10
2.5 Inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer	11
2.6 De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing	12
3. DE FINANCIERING	13
3.1 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	13
3.2 De aanwending van de financieringsmiddelen	13
3.3 De balans	14
3.3.1 Activa	14
3.3.2 Passiva	14
3.4 De toename van het eigen vermogen	15
3.5 De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit)	15
3.6 Liquide en vlottende middelen en betalingsverplichtingen op korte termijn	16
3.7 De spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten	16
BIJLAGEN	
1. Grondgebruik over 1975	17
2. Arbeidsbezetting in manjaren over 1975	17
3. Bedrijfsresultaten over 1975	18
4. Spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten	19
5. Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1975	20
6. Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen	21
7. Spreiding van de besparing	21
8. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de vermogensvergelijking	22

INHOUD (vervolg)

Blz.

BIJLAGEN (vervolg)

9.	Investerings, beleggingen en mutaties in de vlottende en liquide middelen	23
10.	Balans per 31 december 1975	24
11.	Samenstelling van het vreemd vermogen per 31 december 1975	25
12.	Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1975	25
13.	Liquide en vlottende middelen en betalingsverplichtingen op korte termijn per 31 december 1975	26
14.	Spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten	26
15.	Algemene toelichting	27

1. OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK

1.1 Doel

Het rentabiliteits- en financieringsonderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de algemene opdracht van het Ministerie van Landbouw en Visserij en het bedrijfsleven om jaarlijks de bedrijfseconomische resultaten van de tuinbouw te onderzoeken.

Het doel van het onderzoek is inzicht te verschaffen in het niveau en de ontwikkeling van de rentabiliteit, de inkomensvorming, het financieringsgedrag alsmede van de vermogenspositie.

1.2 De steekproef

De steekproef is samengesteld op basis van gegevens van de Landbouwtelling 1974 waaruit blijkt, dat er in dat jaar in Nederland 1051 bedrijven met champignons waren geregistreerd. De champignonbedrijven zijn voor 95% gelegen in Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.

Het onderzoek heeft alleen betrekking op bedrijven:

- a. waarvan de ondernemer een agrarisch hoofdberoep heeft;
- b. met een bedrijfsomvang van 60 of meer sbe's 1);
- c. waarvan de omvang van de champignonteelt meer dan 60% is van de totale bedrijfsomvang, gemeten in sbe's.

Van de 1051 bedrijven voldeden 492 bedrijven niet aan de voornoemde eisen voor deelname aan het onderzoek.

Voor het boekjaar 1975 konden 29 bedrijven in het onderzoek worden betrokken; deze bedrijven vertegenwoordigen een populatie van naar schatting 520 bedrijven met een totale teeltoppervlakte champignons van 4900 are 2).

-
- 1) De omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt in sbe (standaardbedrijfseenheden). Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten (arbeid, rente en netto-pacht) in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden.
  - 2) De populatie waarop deze steekproef is gebaseerd, is beschreven in LEI-publikatie: "Interne nota no. 213".

1.3 De werkwijze

Veel cijfers zijn ontleend aan de kas- en bankbescheiden alsmede spaarrekeningen en overzichten die betrekking hebben op leningen o/g van banken. Aanvullende gegevens die voor een bedrijfseconomische voorstelling van kosten, opbrengsten en bezittingen noodzakelijk waren zijn via een enquête op deze bedrijven verkregen.

Voor een toelichting van de wijze waarop de uitkomsten zijn berekend en de begrippen die daarbij zijn gehanteerd wordt verwezen naar bijlage 15.

2. DE BEDRIJFSUITKOMSTEN

2.1 Het grondgebruik en de arbeidsbezetting

De specificaties van het grondgebruik en de arbeidsbezetting zijn opgenomen in de bijlagen 1 en 2.

De champignonbedrijven hadden gemiddeld 222 are grond in gebruik. De teeltoppervlakte ten behoeve van de champignons was gemiddeld 942 m² per bedrijf; op deze oppervlakte werden in 1975 gemiddeld 3,9 champignonteelten uitgevoerd.

De spreiding van de gemiddelde teeltoppervlakte voor champignons in m² was als volgt:

37%	van de bedrijven met minder dan 600 m ²
32%	van de bedrijven met 600 - 1000 m ²
24%	van de bedrijven met 1000 - 2000 m ²
7%	van de bedrijven met meer dan 2000 m ²

De arbeidsbezetting was op het gemiddelde champignonbedrijf 3,99 manjaar, nl. 2,15 manjaar arbeid van ondernemer en gezinsleden en 1,84 manjaar arbeid van vreemd personeel; 37% van de werkzaamheden van het vreemde personeel zijn uitgevoerd door medewerkers met een vast dienstverband.

2.2 De bedrijfsresultaten

2.2.1 Per bedrijf

In tabel 2.1 en bijlage 3 is een specificatie van de gemiddelde kosten en opbrengsten opgenomen.

Voor de gespecialiseerde champignonbedrijven waren de bedrijfseconomische kosten gemiddeld f 22.210,- hoger dan de opbrengsten. Dit betekent een verlies (negatief ondernemersoverschot) van 11% van de kosten (in 1974 - 16% van de kosten).

De arbeidskosten van de ondernemers, de gezinsleden en het vreemde personeel maakten te zamen voor 42% en de afschrijving en rente voor 19% deel uit van de totale kosten.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - dat is het ondernemersoverschot verhoogd met de als kosten gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 16.430,- per ondernemer (in 1974 f 5.300,-). Aangezien extreem hoge uitkomsten van een kleine groep ondernemers het gemiddelde cijfer sterk beïnvloeden, is tevens de gemiddelde arbeidsopbrengst

van de ondernemer van een "mediane groep" 1) van ondernemers gegeven. Het mediaan gemiddelde bedroeg f 9.390,- (zie tabel 2.1). Het verschil is vooral veroorzaakt door 7% van de ondernemers die een arbeidsopbrengst hadden van meer dan f 90.000,- (zie bijlage 6).

Tabel 2.1 De bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	3,9
Champignons (teeltoppervlakte)	942 m2
Arbeidsbezetting in manjaren	3,99
Geïnvesteed vermogen per 1 januari 1975	197.000
Kosten	
Arbeidskosten	85.840
Rente en afschrijving	39.160
Compost, broed en dekgrond	37.780
Overige kosten	41.810
Totale kosten	204.590
Opbrengsten	
Champignons	170.350
Overige opbrengsten	12.030
Totale opbrengsten	182.380
Ondernemersoverschot	- 22.210
Idem in % van de kosten	- 11
Arbeidsopbrengst van de ondernemer	
Per ondernemer	16.430
Mediaan	9.390

2.2.2 Per m2 teeltoppervlakte voor champignons

Uitgedrukt per m2 teeltoppervlakte bedroegen de gemiddelde kosten f 217,- en de opbrengsten f 194,-. De spreiding van deze cijfers per m2 is groot. De kosten variëren van f 146,- tot f 366,-, de opbrengsten van f 111,- tot f 339,- per m2. De procentuele verdeling van het aantal bedrijven over klassen van kosten en opbrengsten is in tabel 2.2 opgenomen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat alle kosten en opbrengsten zijn toegerekend aan de champignonteelt.

1) Onder mediane groep is hier verstaan 20% van het totaal aantal waarnemingen, te weten 10% links en 10% rechts van de mediaan. De mediaan is de middelste van alle waarnemingen als deze naar "grootte" zijn gerangschikt.

Tabel 2.2 Spreiding van kosten en opbrengsten per m2 teeltoppervlakte (aantal bedrijven per kosten- en opbrengstklasse in %)

Kosten per m2 \ Opbrengsten per m2	f 100	f 140	f 180	f 220	f 260 en meer	To- taal
	%	%	%	%	%	%
f 100 - f 140	-	-	-	-	-	-
f 140 - f 180	3,9	2,9	-	-	-	6,8
f 180 - f 220	9,0	8,0	13,8	10,9	-	41,7
f 220 - f 260	-	8,0	7,4	1,9	4,0	21,3
f 260 en meer	-	22,2	4,0	-	4,0	30,2
Totaal	12,9	41,1	25,2	12,8	8,0	100,0

N.B. De cijfers onder de diagonale lijn betreffen percentages verliesgevende bedrijven.

17% van de bedrijven had een positief bedrijfsresultaat. De bedrijven met een opbrengstniveau lager dan f 220,- per m2 hadden alle een negatief resultaat.

Het ondernemersoverschot per m2 bedroeg gemiddeld - f 23,-. De spreiding van dit ondernemersoverschot was als volgt:

	Perc. bedrijven
Ondernemersoverschot per m2 negatief f 75,- en meer	26%
Ondernemersoverschot per m2 negatief f 50,- - f 75,-	17%
Ondernemersoverschot per m2 negatief f 25,- - f 50,-	22%
Ondernemersoverschot per m2 negatief f 0 - f 25,-	18%
	<u>83%</u>
Ondernemersoverschot per m2 positief f 0 - f 25,-	17%
	<u>100%</u>

2.3 De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten

De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten is opgenomen in bijlage 4. De spreiding is groot; het meest verliesgevende bedrijf had een tekort van 43%, het meest winstgevende bedrijf een ondernemersoverschot van 23% van de kosten.

Van de deelnemende bedrijven had 17% een positief ondernemersoverschot (in 1974 8%). Deze 17% winstgevende bedrijven namen 36% van de totale produktiewaarde voor hun rekening. 34% van de bedrijven had een negatief ondernemersoverschot van 0 - 20%, 42% van 20 - 40% en 7% van meer dan 40% van de kosten.

2.4 Vergelijking met het voorafgaande boekjaar

In tabel 2.3 zijn de uitkomsten over 1975 vergeleken met die over 1974. De vergelijking heeft betrekking op 29 bedrijven die beide jaren aan het onderzoek hebben deelgenomen.

De kosten en de opbrengsten namen toe met resp. 7,2% en 13,4%. Deze stijgingen zijn zowel een gevolg van volume als van prijsveranderingen. De bijdrage van de belangrijkste kostensoorten tot de totale kostenstijging kan als volgt worden gespecificeerd:

Arbeidskosten (w.v. door wijziging loonniveau +72%)	+ 85%
Rente en afschr. (w.v. door wijziging rentetarief 1) -13%)	- 15%
Overige kosten	+ 30%
	<u>100%</u>

De bijdrage aan de opbrengstenstijging kan als volgt worden gespecificeerd:

Champignons	+ 81%
Overige opbrengsten	+ 19%
	<u>100%</u>

Tabel 2.3 Bedrijfsresultaten over 1975 in vergelijking met die over 1974, gemiddeld per bedrijf

	1974	1975
Aantal bedrijven	29	29
Champignons (teeltoppervlakte)	936 m ²	942 m ²
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	3,8	3,9
Arbeidsbezetting	3,90	3,99
Kosten		
Arbeidskosten	74.060	85.840
Rente en afschrijving	41.300	39.160
Overige kosten	75.480	79.590
Totale kosten	<u>190.840</u>	<u>204.590</u>
Opbrengsten		
Champignons	152.750	170.350
Overige opbrengsten	8.050	12.030
Totale opbrengsten	<u>160.800</u>	<u>182.380</u>
Ondernemersoverschot	- 30.040	- 22.210
Idem in % van de kosten	- 16	- 11

- 1) Met ingang van het boekjaar 1975 is het rentetarief voor de slijtende duurzame produktiemiddelen, de vaste plantopstand en de behoefte aan vlottende middelen op 7½% en voor de grond op 3½% vastgesteld (rentevoet in 1974 was resp. 8½% en 3½%).

2.5 Inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer

Voor een beeld van het inkomen en van de besparing welke gemiddeld per ondernemer werd verkregen, wordt verwezen naar bijlage 5.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - bestaande uit het negatieve ondernemersoverschot en de als kosten gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 16.430,- (in 1974 f 5.300,-). Het ondernemersinkomen per ondernemer - de arbeidsopbrengst vermeerderd met het saldo van de berekende en betaalde rente en de inkomenstoelage - bedroeg gemiddeld f 21.550,-.

Het gezinsinkomen uit het bedrijf - dat is het ondernemersinkomen vermeerderd met de vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden - werd op f 36.790,- becijferd.

Het inkomen buiten bedrijf - gemiddeld f 6.140,- per ondernemer - is gespecificeerd opgenomen in bijlage 5. Hieruit blijkt dat de economische huurwaarde van de eigen woning, welke gesteld is op 6% van de verkoopwaarde van de woning, het belangrijkste bestanddeel is van het inkomen buiten bedrijf.

Het totaalinkomen - gezinsinkomen uit het bedrijf vermeerderd met het inkomen buiten bedrijf - was gemiddeld f 42.930,- per ondernemer.

De gezinsbesteding 1) ligt gemiddeld op een niveau van f 37.650,- (waarvan f 6.460,- aan persoonlijke belastingen en premie volksverzekering). De besparing - totaalinkomen minus gezinsbesteding - bedroeg derhalve gemiddeld f 5.280,- per ondernemer, dat is 12% van het totaalinkomen.

Ter vergelijking zijn in tabel 2.4 de gemiddelde cijfers (per ondernemer) betreffende het totaalinkomen, de gezinsbesteding en de besparing van enkele andere takken van tuinbouw opgenomen.

Tabel 2.4 Totaalinkomen, gezinsbesteding en besparing (gemiddeld per ondernemer)

	Aant. bedr.	Aant. ondernemers p.bedr.	Tot. inkomsten	Gezinsbesteding	Be-sparing	Besparing in % van tot.ink.
Glasgroente in Nederland	109	1,20	55150	47090	8060	15
Snijbloemen in Nederland	95	1,31	58650	45200	13360	23
Potplanten in Nederland	29	1,32	62970	44480	18490	29
Groenteteelt in de open grond in Nederland	55	1,34	43660	32580	11080	25
Boomkwekerij in Boskoop e.o.	35	1,13	51490	38000	13490	26
Champignonbedr. in Nederl.	29	1,14	42930	37650	5280	12

1) In de gezinsbesteding zijn naast de huishoudelijke uitgaven ook de betaalde loonkosten van meewerkende gezinsleden begrepen, alsmede de huurwaarde eigen woning.

2.6 De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing

De spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen is opgenomen in bijlage 6.

44% van de ondernemers had een lagere arbeidsopbrengst dan f 5.000,- (het CAO-loon incl. werkgeversaandeel in de sociale lasten was in 1975 f 26.350,-), 26% had een arbeidsopbrengst tussen de f 5.000,- en f 25.000,- en 30% hoger dan f 25.000,-.

Van het totaalinkomen - gemiddeld f 42.930,- per ondernemer - had 65% een inkomen hoger dan f 25.000,- en 44% hoger dan f 40.000,-.

De spreiding van de besparing is opgenomen in bijlage 7. Hieruit blijkt dat 49% van de ondernemers heeft gespaard. Van deze 49% had 41% een besparing groter dan f 5.000,- en 29% groter dan f 15.000,-. 51% van de ondernemers heeft ontspaard.

3. DE FINANCIERING

3.1 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen

De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen zijn opgenomen in bijlage 8. Als gevolg van het feit dat er bedrijven zijn met meer dan één ondernemer (gemiddeld 1,14 ondernemers per bedrijf) kunnen de cijfers niet vergeleken worden met die van bijlage 5.

Het eigen vermogen is in 1975 toegenomen 1) met f 6.230,- (in 1974 afgenomen met f 630,-). Deze toename is de resultante van de volgende mutaties:

Besparing	f 6.000,-
Investeringssubsidies	" 260,-
Boekverlies op produktiemiddelen	- " 30,-
Toename van het eigen vermogen	<u>f 6.230,-</u>

De in de kosten gecalculeerde afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen bedroeg f 25.530,-. Toevoeging van dit bedrag aan de mutatie in het eigen vermogen leverde een totaal beschikbaar bedrag aan eigen financieringsmiddelen op van f 31.760,-.

Het vreemd vermogen nam af met f 12.040,- zodat totaal f 19.720,- aan financieringsmiddelen ter beschikking kwam.

3.2 De aanwending van de financieringsmiddelen

In bijlage 9 is de aanwending van de beschikbaar gekomen financieringsmiddelen opgenomen.

In 1975 is in produktiemiddelen f 7.740,- bruto-geïnvesteed (in 1974 f 10.920,-). De spreiding van de bruto-investering is groot. 13% van de bedrijven heeft niet geïnvesteed; 38% investeerde van f 1,- tot f 5.000,-; 34% investeerde van f 5.000,- tot f 15.000,-; 15% voor meer dan f 15.000,-. Deze bedrijven (15%) met meer dan f 15.000,- bruto-investeringen maken voor 51% deel uit van de totale investeringen van alle in het onderzoek betrokken bedrijven. De investeringen waren aanmerkelijk lager dan de afschrijvingen die op f 25.530,- werden berekend. Doordat het verlies op deze champignonbedrijven (gemiddeld) f 22.210,- bedroeg, is de afschrijving - bij aanneming van een volledige beloning van de overige produktiefactoren - slechts voor f 3.320,- vrijgekomen (in 1974 kwam geheel geen afschrijving vrij).

---

1) Exclusief herwaardering per 1 januari 1975.

De geringe investeringsactiviteit komt ook tot uitdrukking in de daling van de boekwaarde slijtende duurzame produktiemiddelen in % van de nieuwwaarde. Dit percentage bedroeg (gemiddeld) per 1 januari 1974 en per 1 januari 1975 resp. 40 en 34. Per 1 januari 1975 was dit percentage voor 35% van de bedrijven lager dan 30; voor 36% van de bedrijven lag dit percentage tussen de 30 en 40 en voor 29% van de bedrijven hoger dan 40.

De investeringen en beleggingen buiten het bedrijf namen per saldo af met *f* 380,-, te weten: de woning met *f* 300,- en de deelnemingen met *f* 80,-.

Zowel de vlottende middelen (veldinventaris, voorraden en vorderingen) als de liquide middelen namen toe met resp. *f* 4.350,- en *f* 8.010,- per bedrijf.

3.3 De balans

3.3.1 Activa

In bijlage 10 is een uitvoerige specificatie opgenomen betreffende de activa van de balans.

De totale bezittingen van de ondernemers op de champignonbedrijven werden per 31 december 1975 becijferd op *f* 292.390,- gemiddeld per bedrijf.

Hiervan had *f* 147.570,- (50%) betrekking op duurzame produktiemiddelen, *f* 23.410,- (8%) op de vlottende middelen en *f* 87.940,- (30%) op deelnemingen en beleggingen (waaronder de woningen voor *f* 80.690,-). De resterende *f* 33.470,- (12%) had betrekking op de liquide middelen.

3.3.2 Passiva

Het vreemd vermogen is gespecificeerd in bijlage 11. Het vreemd vermogen bedroeg per 31 december 1975 *f* 92.080,-, dat is 31% van het totale vermogen.

Van het vreemde vermogen op lange termijn is 75% door de Rabobank verstrekt.

In tabel 3.1 zijn zowel het totale als het vreemde vermogen (in procenten van het totale vermogen) van de champignonbedrijven vergeleken met die van andere takken van tuinbouw. Het blijkt dat de glastuinbouw en de champignonbedrijven relatief met meer vreemd vermogen zijn gefinancierd dan de opengrondstuinbouw.

Tabel 3.1 Het totale vermogen (gemiddeld per bedrijf) en het vreemde vermogen (in procenten van het totale vermogen)

	Totale vermogen	Vreemd vermogen in % van het totale vermogen
Glasgroente in Nederland	508.700	32
Snijbloemen in Nederland	656.500	38
Potplanten in Nederland	430.700	28
Groenteteelt open grond in Nederland	285.600	16
Boomkwekerij Boskoop e.o.	330.800	12
Champignonbedrijven in Nederland	292.400	31

3.4 De toename van het eigen vermogen

Voor het gemiddelde bedrijf steeg het eigen vermogen van f 170.650,- per 31 december 1974 tot f 200.310,- per 31 december 1975 als gevolg van:

a. correcties op de balans per 31-12-1974	f 220,-
b. herwaardering a.g.v. prijsstijging	" 23.210,-
c. besparing	f 6.000,-
d. overige mutaties in het eigen vermogen	" 230,-
	<u>" 6.230,-</u>
Totaal	<u>f 29.660,-</u>

De solvabiliteit (eigen vermogen in % van het totaal vermogen) bedroeg gemiddeld per:

31 december 1974	62,1 %
1 januari 1975	65,1 % (na correctie en herwaardering)
31 december 1975	68,5 %

De solvabiliteit per 31 december 1975 was 6,4% hoger t.o.v. 31 december 1974. Deze 6,4% is de som van:

a. herwaardering a.g.v. prijsstijgingen	3,0 %
b. toeneming eigen vermogen en afnemning vreemd vermogen	3,4 %
	<u>6,4 %</u>

3.5 De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit)

In bijlage 12 is de spreiding van de solvabiliteit opgenomen. 11% van de bedrijven had een lagere solvabiliteit dan 20%, 53% van 40 tot 80% en 36% van de bedrijven hoger dan 80%.

3.6 Liquide en vlottende middelen en betalingsverplichtingen op korte termijn

Bijlage 13 geeft een beeld van de voorraad liquide en vlottende middelen en van de betalingsverplichtingen op korte termijn (excl. persoonlijke belastingen en premies). Voor het gemiddelde champignonbedrijf was het saldo van de aanwezige middelen en betalingsverplichtingen f 45.140,- dat is 22% van de kosten (in 1974 18% van de kosten).

3.7 De spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten

In bijlage 14 is de spreiding van dit kengetal opgenomen. Voor het gemiddelde bedrijf waren de liquide en vlottende middelen per 31 december 1975 22% van de kosten hoger dan de schulden op korte termijn. De spreiding van dit kengetal varieert van -31% tot 91% (liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten).

Op 7% van de bedrijven waren de betalingsverplichtingen op korte termijn hoger dan de voorraad vlottende en liquide middelen.

Bijlage 1. Grondgebruik over 1975 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	3,9
<hr/>	
	m ²
Champignongebouw(en)	1.100
Champignons (teeltoppervlakte)	(942)
Opengrondstuinbouw:	
groente	2.240
pit- en steenvruchten	1.270
overige tuinbouwprodukten	130
braakland	150
Totaal tuinbouw	4.890
Akkerbouw en grasland	9.140
Verhuurd	5.370
Erf blijvende paden	2.780
Totaal kadastrale oppervlakte	22.180
waarvan eigendom	19.080

Bijlage 2. Arbeidsbezetting in manjaren over 1975 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Aantal ondernemers per bedrijf	1,14
Gemiddelde leeftijd van de ondernemer	38
<hr/>	
Arbeidsbezetting in manjaren	
arbeid van de ondernemer(s)	1,48
arbeid van de gezinsleden	0,67
arbeid van vast personeel	0,68
arbeid van los personeel	1,16
Totale arbeidsbezetting	3,99
Arbeid door ondernemer(s) en gezinsleden	54%

Bijlage 3. Bedrijfsresultaten over 1975 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Geïnvesteed vermogen per 1-1-1975	197.000
<hr/>	
Kosten	
Afschrijving duurzame produktiemiddelen	25.210
Afschrijving vaste plantopstand	320
Huur en pacht	430
Rente	13.630
Onderhoud	4.300
Energiekosten	10.150
Compost	25.870
Broed	6.240
Dekgrond	5.670
Bestrijdingsmiddelen	2.150
Overige materialen	860
Werk door derden	4.100
Afleveringskosten	9.020
Autokosten	1.950
Arbeid ondernemers	40.880
Arbeid gezinsleden	17.320
Arbeid personeel	27.640
Veekosten	2.780
Overige kosten	6.070
Totaal	<u>204.590</u>
Opbrengsten	
Champignons	170.350
Groente en fruit	3.820
Landbouw en vee	5.390
Overige opbrengsten	2.550
Aanwas vaste plantopstand	270
Totaal	<u>182.380</u>
Ondernemersoverschot	- 22.210
Per f 100,- kosten	- 11
Per f 100,- geïnvesteed vermogen	- 11
Arbeidsopbrengst per manjaar	<u>15.950</u>

Bijlage 4. Spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten (aantal bedrijven per rentabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Rentabiliteitsklasse	%
Negatief	
50 - 40	7
40 - 30	32
30 - 20	10
20 - 10	12
10 - 0	22
Totaal verliesgevend	83
Positief	
0 - 10	8
10 - 20	5
20 - 30	4
Totaal winstgevend	17
Ondernemersoverschot per f 100,- kosten (ongewogen gemiddelde)	- 18

Bijlage 5. Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1975 (gemiddeld per ondernemer)

Aantal bedrijven		29
Aantal ondernemers		37
<hr/>		
Ondernemersoverschot		-19.530
Handenarbeid ondernemer		35.960
Arbeidsopbrengst van de ondernemer		16.430
Berekende rente	11.990	
Betaalde minus ontvangen rente	6.940	
Saldo		5.050
Inkomenstoeslag		70
Ondernemersinkomen		21.550
Handenarbeid gezinsleden		15.240
Gezinsinkomen uit bedrijf		36.790
Inkomen buiten bedrijf		6.140
Totaalinkomen		42.930
Premie volksverzekering	3.090	
Premie vrijwillige verzekeringen	3.550	
Persoonlijke belastingen	3.370	
Overige gezinsbestedingen	27.640	
Totaal van gezinsbestedingen		37.650
Besparing		5.280
<hr/>		
Specificatie inkomen buiten bedrijf		
Positief		
Huurwaarde woning(en)	4.170	
Huren buiten bedrijf	50	
Rente buiten bedrijf	1.320	
Uitkeringen volksverzekeringen	1.010	
Overige baten	1.330	
Totaal positief		7.880
Negatief		
Afschrijving woning(en)	1.420	
Onderhoud, verzekering, grondlasten woning(en)	320	
Totaal negatief		1.740
Inkomen buiten bedrijf		6.140

Bijlage 6. Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen (aantal ondernemers per inkomensklasse in procenten)

	Arbeids- opbrengst	Ondernemers- inkomen	Totaal- inkomen
Aantal bedrijven	29	29	29
Aantal ondernemers	37	37	37
	%	%	%
Negatief	30	23	1
<i>f</i> 0,- - <i>f</i> 5.000,-	14	24	-
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 15.000,-	11	5	7
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 25.000,-	15	12	27
<i>f</i> 25.000,- - <i>f</i> 40.000,-	13	11	21
<i>f</i> 40.000,- - <i>f</i> 60.000,-	5	11	18
<i>f</i> 60.000,- - <i>f</i> 90.000,-	5	7	14
<i>f</i> 90.000,- - <i>f</i> 120.000,-	7	7	12
	100	100	100

Bijlage 7. Spreiding van de besparing (aantal ondernemers per besparingsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Aantal ondernemers	37
Besparingsklasse	%
Negatief	
<i>f</i> 15.000,- en meer	6
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 5.000,-	28
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 0,-	17
Totaal negatief	51
Positief	
<i>f</i> 0,- - <i>f</i> 5.000,-	8
<i>f</i> 5.000,- - <i>f</i> 15.000,-	12
<i>f</i> 15.000,- - <i>f</i> 25.000,-	7
<i>f</i> 25.000,- en meer	22
Totaal positief	49

Bijlage 8. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de vermogensvergelijking (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Gezinsinkomen uit bedrijf		41.820
Inkomen buiten bedrijf		6.980
Totaalinkomen		48.800
Af: Gezinsbesteding		42.800
Besparing		6.000
Bij: Investeringssubsidies	260	
Boekwinsten of -verliezen	- 30	
Totaal overige mutaties		230
Totaal mutaties eigen vermogen		6.230
Afschrijving duurzame produktiemiddelen	25.210	
Afschrijving vaste plantopstand	320	
Totaal afschrijvingen		25.530
Totaal eigen financieringsmiddelen		31.760
Mutaties vreemd vermogen		
Te betalen omzet- en loonbelasting	200	
Te betalen kosten	1.520	
Te betalen investeringen	- 560	
Overig kort krediet	390	
Totaal op korte termijn		1.550
Leningen o/g van familieleden	2.220	
Leningen o/g van particulieren	60	
Kredieten Rabobank	- 280	
Leningen o/g Rabobank	-16.070	
Overig lang krediet	480	
Totaal op lange termijn		- 13.590
Totaal mutaties vreemd vermogen		- 12.040
Totaal financieringsmiddelen		19.720
<hr/>		
Vermogensvergelijking		
Eigen vermogen per 31-12-1974		170.650
Correcties op de balans van 31-12-1974		220
Herwaardering a.g.v. prijsstijging		23.210
Eigen vermogen per 1-1-1975		194.080
Mutaties eigen vermogen in 1975		6.230
Eigen vermogen per 31-12-1975		200.310

Bijlage 9. Investerings, beleggingen en mutaties in de vlottende en liquide middelen (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
<hr/>		
Investerings in bedrijf		
Grond (in exploitatie)	800	
Bedrijfsgebouwen	1.070	
Verwarmingsinstallaties	1.710	
Overige installaties	320	
Machines en werktuigen	3.700	
Overige inventaris	6.700	
Plantopstanden	320	
Totaal		14.620
Minus: desinvesteringen		6.880
Totaal		<u>7.740</u>
Investerings en beleggingen buiten bedrijf (per saldo)		
Deelnemings	- 80	
Woningen	- 300	
Totaal		- 380
Totaal van investeringen en beleggingen		<u>7.360</u>
Mutaties in vlottende middelen		
Veldinventaris	440	
Vorradsen, vorderings e.d.	3.910	
Totaal		4.350
Mutaties in liquide middelen		
Kas, rek.courant bank en giro	4.870	
Spaarrekening	2.950	
Effecten	190	
Totaal		8.010
Totaal van investeringen en beleggingen en mutaties in vlottende en liquide middelen		<u>19.720</u>

Bijlage 10. Balans per 31 december 1975 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
Boekwaarde slijtende duurzame produktie- middelen in % van de nieuwwaarde		34
Activa		
Duurzame produktiemiddelen		
Grond in exploitatie	29.410	
Bedrijfsgebouwen	66.400	
Verwarmingsinstallaties	10.740	
Overige installaties	5.100	
Machines en werktuigen	11.630	
Overige inventaris	22.120	
Plantopstanden	2.170	
Totaal		147.570
Vlottende middelen		
Veldinventaris	9.760	
Vorraden, vorderingen e.d.	13.650	
Totaal		23.410
Liquide middelen		
Kas, bank, rek.courant en giro	10.370	
Spaarrekening e.d.	19.830	
Effecten	3.270	
Totaal		33.470
Deelnemingen en beleggingen		
Deelnemingen	6.350	
Woningen	80.690	
Overige beleggingen	900	
Totaal		87.940
Totaal activa		<u>292.390</u>
Passiva		
Vreemd vermogen		92.080
Eigen vermogen		200.310
Totaal passiva		<u>292.390</u>
Eigen vermogen in % van het totaalvermogen		69

Bijlage 11. Samenstelling van het vreemd vermogen per 31 december 1975
(gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		29
<hr/>		
Kort krediet		
Te betalen omzet- en loonbelasting	1.740	
Te betalen kosten	8.310	
Te betalen investeringen	980	
Overig kort krediet	710	
Totaal		11.740
Lang krediet		
Leningen o/g van familieleden	14.300	
Leningen o/g van particulieren	520	
Kredieten Rabobank	4.060	
Leningen o/g Rabobank	56.120	
Overige banken	4.860	
Overig lang krediet	480	
Totaal		80.340
Totaal vreemd vermogen		92.080
Vreemd vermogen in % van het totaalvermogen		31

Bijlage 12. Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1975 (aantal bedrijven per solvabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
<hr/>	
Solvabiliteitsklasse	%
Negatief	5
0 - 10	2
10 - 20	4
20 - 30	-
30 - 40	-
40 - 50	4
50 - 60	25
60 - 70	16
70 - 80	8
80 - 90	16
90 - 100	20
	<hr/>
	100

Bijlage 13. Liquide en vlottende middelen en betalingsverplichtingen op korte termijn per 31 december 1975 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	29
Veldinventaris	9.760
Vorraden en vorderingen e.d.	13.650
Kas, rek.courant, bank en giro	10.370
Spaarrekening e.d.	19.830
Effecten	3.270
A. Totaal liquide- en vlottende middelen	56.880
Te betalen omzet- en loonbelasting	1.740
Te betalen kosten	8.310
Te betalen investeringen	980
Overig kort krediet	710
B. Totaal schulden op korte termijn	11.740
Saldo (A. - B.)	45.140
Idem in % van de kosten	22

Bijlage 14. Spreiding van de liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten (aantal bedrijven per liquiditeitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	29
Liquiditeitsklasse	%
Negatief	
meer dan 10% van de jaarkosten	1
10 - 0% van de jaarkosten	6
Totaal negatief	7
Positief	
0 - 10% van de jaarkosten	33
10 - 20% van de jaarkosten	21
20 - 40% van de jaarkosten	23
40 - 60% van de jaarkosten	9
meer dan 60% van de jaarkosten	7
Totaal positief	93

Bijlage 15. Algemene toelichting

Kosten en opbrengsten

- De afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen is gebaseerd op de nieuwwaarde, waarbij rekening is gehouden met de economische levensduur en het waardeverloop van de objecten.
- De rente over het geïnvesteerde vermogen is bepaald op 7½%, met uitzondering van het vermogen dat in de grond is opgesloten en waarover 3½% is berekend.
Het geïnvesteerde vermogen 1) is de som van: de verkoopwaarde van de grond, de economische boekwaarde van de dode en levende inventaris, de normale behoefte aan vlottende middelen.
- De kosten van de handenarbeid van de ondernemer en gezinsleden zijn berekend op basis van een taxatie van de door hen verrichte hoeveelheid handenarbeid. Deze arbeid is op CAO-basis (incl. het werkgeversaandeel in de sociale lasten) gewaardeerd.
- Alle 29 deelnemende bedrijven vallen t.a.v. de omzetbelasting onder de "Landbouwregeling". Dit betekent dat van deze bedrijven de kosten en de opbrengsten, alsmede de investeringen inclusief omzetbelasting zijn opgenomen.
De waardestijging van jonge vaste plantopstanden is onder de opbrengsten geboekt, de afschrijving op volwassen plantopstanden is onder de kosten opgenomen.
- Het ondernemersoverschot is het verschil tussen de opbrengsten en de kosten. In de kosten is geen vergoeding opgenomen voor leiding en toezicht van de ondernemer. Dit kostenelement maakt derhalve deel uit van het ondernemersoverschot. Dit laatste mag dan ook niet worden aangezien voor de bedrijfseconomische winst.

Ondernemersoverschot in % van de kosten

Het ondernemersoverschot in % van de kosten is zowel in een gewogen als in een ongewogen gemiddelde tot uitdrukking gebracht. Bij de berekening van het gewogen kengetal is het totale ondernemersoverschot van alle bedrijven van een groep gedeeld door 1% van het totaal van de kosten van die bedrijven. Voor de berekening van het ongewogen gemiddelde is deze deling voor elk bedrijf afzonderlijk verricht, waarna het gemiddelde van de kengetallen werd vastgesteld.

Arbeidsopbrengst per manjaar

De arbeidsopbrengst per manjaar is het bedrag dat door allen, die arbeid in het bedrijf hebben verricht, te zamen als inkomen is genoten. Het is de som van ondernemersoverschot en de kosten van arbeid. Na deling van dit inkomen door het aantal - tot volwaardige arbeidskrachten herleide - manjaren, verkrijgt men de gemiddelde arbeidsopbrengst per manjaar.

Inkomen, besparing en gezinsbesteding (gemiddeld per ondernemer)

- Arbeidsopbrengst van de ondernemer: ondernemersoverschot vermeerderd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer;

---

1) Deze investering omvat ook de bedrijfsmiddelen die door de ondernemer zijn gepacht. Over deze waarde is geen rente in de kosten opgenomen.

Bijlage 15. (vervolg)

- Ondernemersinkomen van de ondernemer: arbeidsopbrengst van de ondernemer vermeerderd met het saldo van berekende en betaalde rente, alsmede de in 1975 ontvangen inkomenstoelag;
- Gezinsinkomen uit bedrijf: ondernemersinkomen verhoogd met de - als kosten gecalculerde - vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden;
- Totaalinkomen: gezinsinkomen uit bedrijf verhoogd met het inkomen buiten bedrijf;
- Besparing: mutatie in het eigen vermogen verminderd met de investerings-subsidie, erfenissen en/of schenkingen, koersverschillen effecten, boekwinsten of -verliezen op produktiemiddelen;
- Gezinsbesteding: het totaalinkomen verminderd met de besparing. In de gezinsbesteding zijn ook de betalingen van loon aan meewerkende gezinsleden begrepen en de huurwaarde eigen woning.

De balans

1. Activa

- Voor de waarde van de grond is uitgegaan van de verkoopwaarde (met agrarische bestemming). De grond is gewaardeerd op f 15.000,- per hectare.
- De slijtende duurzame produktiemiddelen zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de nieuwwaarde in 1975. Deze is ontleend aan gegevens die ook ten behoeve van de afschrijvings- en renteberekening zijn verzameld.
- De woonhuizen zijn, aan de hand van gegevens die ter plaatse zijn opgenomen en met behulp van normen, op verkoopwaarde gewaardeerd.
- Voor de waardering van de plantopstand is gebruik gemaakt van kostprijsgegevens van het LEI.
- In de balansen zijn ook de privé-bezittingen opgenomen. De reden hiervan is dat bij persoonlijke ondernemingen in het algemeen geen scheiding kan worden aangebracht tussen het privé-vermogen en het bedrijfsvermogen en bovendien is de ondernemer ook met zijn privé-vermogen aansprakelijk voor de schulden van zijn bedrijf.

2. Passiva

- Het totale vreemd vermogen is onderscheiden in: kort krediet en lang krediet. Wat de belastingen betreft is alleen rekening gehouden met nog te betalen omzet- en loonbelasting. De nog te betalen persoonlijke belastingen zijn niet opgenomen.